

Inhoud

Gebruikte afkortingen en verkort aangehaalde literatuur	15
Chronologie	17
Woord vooraf	23
Inleiding	25
Gewapend met kennis [25] Buskruit versus boekdrukkunst [25]	
Italië als bakermat van de militaire publicistiek [27] De Nederlandse Opstand en de militaire publicistiek [30] Militair onderwijs [36] Het militaire periodiek [38] Militaire boekcultuur [42] Historiografie [48]	

Deel I Het erfgoed

1 Van schoolboekerij tot veldbibliotheek	53
<i>Militaire bibliotheken in Nederland tijdens het Ancien Régime</i>	
1 Boeken in de ransel	53
2 De bibliotheek van de 'Genie- en schermeschool' aan de Universiteit Leiden, 1600	55
3 De eerste vakliteratuur voor militair-bibliothecarissen	56
4 De eerste korpsbibliotheken	59
2 De geestelijke uitrusting van de Nederlandse militair uit vervlogen eeuwen	73
<i>Het (oudste) historisch boekbezit van Defensie</i>	
1 Informatie uit de tijd van de Bezetting als bron over het boekbezit van Defensie	73
1.1 Het boekbezit van Defensie in 1940	74
<i>De collecties [74]</i>	
1.2 De lotgevallen van de boeken in de residentie tijdens de oorlogsjaren	75
1.3 De oorlog bezoekt het Legermuseum	77

1.4	Centralisatie van een groot deel van het boekbezit van Defensie in Breda	80
2	Historisch boekbezit van Defensie bij het Legermuseum	82
2.1	De vorming van de kern van de boekencollectie van het Legermuseum, 1913-1974	83
	<i>De historische bibliotheek van het ministerie van Defensie [88] Oude en vorstelijke boeken voor een nieuwe instelling [90] De bibliotheken van het Depot van Oorlog 1806-1810/1813 en het Archief van Oorlog 1814-1841 [94] De bibliotheek van het Departement van den Grootmeester der Artillerie, 1814-1841 [97] Militaire vakkennis van vader op zoon. De vakbibliotheek van het militaire geslacht De Veye (de Burine) 1700-1850 [103] De verzameling militaire literatuur van het Koninklijk Huis in het Legermuseum [106] De bibliotheek van de Hogere Krijgsschool [108]</i>	
3	Historisch boekbezit van Defensie, vooral van vóór 1801, bij de A-status verzamelingen van de Koninklijke Landmacht, ressorterend onder het Legermuseum	110
3.1	Het Nederlands Cavaleriemuseum in Amersfoort	110
3.2	Het Nederlands Artilleriemuseum in 't Harde	113
3.3	Het Geniemuseum in Vught	115
4	De bibliotheek van de Koninklijke Militaire Academie in Breda	116
5	Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie in Den Haag	121
5.1	Instituut voor Militaire Geschiedenis	121
5.2	Instituut voor Maritieme Historie	121
6	De bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Marine in Den Helder	124
7	De bibliotheek van het Koloniaal-Militair Invalidenhuis Bronbeek/Museum Bronbeek in Arnhem	125

Deel II 1: Studies

Oorlog: een beroep en zaak van het leger, de vloot én burgers

3	De eerste beschrijving van de Nederlandse artillerie	131
	<i>De Haagse graveur/prentuitgever Hendrik Hondius als krijgskundig auteur</i>	
1	Een geliefde bron voor militair-historici	131
2	Het auteurschap van Hondius	132
3	Hendrik Hondius	134
4	Van bus- en bosschietery tot artillerie: Hondius als auteur van het militaire handboek	137
5	In hofkringen	141
6	Hondius en de 'kraak' van de Kloosterkerk	143
7	Maurits als patroon van Hondius	145

4	'Un excellent livre'	147
	<i>Johannes Janssonius' uitgave van een belangrijk artillerieboek uit Litouwen (Amsterdam, 1650)</i>	
1	Militaire klassiekers uit de Nederlandse Republiek	147
2	Casimir Siemienowicz	147
3	Siemienowicz in Amsterdam	151
4	Amsterdam anno 1650	152
5	Van Frankfurt tot Londen	153
6	<i>Grand art d'artillerie</i> (1650)	153
7	<i>Vollkommene Geschütz-Feuerwerck und Büchsenmeisterei-Kunst</i> (1676)	155
8	<i>The great art of artillery</i> (1729)	157
9	De waardering van het boek	159
5	'Nouwkuerig in de Figure Gebragt'	163
	<i>Een curieuze militaire platenatlas uit 1771 en opvallende 'usances' in de uitgeverij</i>	
1	Tekst volgt beeld	163
2	Opnieuw veel infanterie en aandacht voor exercitie	164
3	Richard en zijn atlas	164
4	De atlas en het reglement	166
5	Naar goed voorbeeld van het 'guarnisoen van 's Graavenhaage'	168
6	Militaire verlustiging	171
	<i>Boeken met stadhouderlijke allure van de Garde van Holland te Voet</i>	
1	Bibliofiel hoogstandje	171
2	Stamboeken en belangrijke vergelijkbare (gedrukte) bronnen	172
3	'Cette redoutable infanterie du Prince d'Orange': de Garde van Holland te Voet	174
4	Boeken met stadhouderlijke allure van de Garde van Holland te Voet	177
5	Vorm en functie van Richards handschrift	179
7	Argeloze lezers van toen én nu	181
	<i>Een ghostwriter van Frederik de Grote in Nederland en de verspreiding van canards van de militaire klassieker Mes rêveries van Maurice de Saxe</i>	
1	Canards	181
2	De auteur van de <i>Rêveries</i>	183
3	De <i>Rêveries</i> zelf	184
4	De eerste druk: <i>La Haye</i> 1756	194
5	Van pocketeditie tot een kleurenitgave	198
6	Philadelphia, 1775	200

8	'Krygt men Oorlog, dan is allman in de wêer!'	203
	<i>De Rotterdamse uitvinder-auteur Cornelis Redelykheid (1728-1788) en de 'verdediging' van Nederland</i>	
1	De 'militair' Redelykheid	203
2	'Zynde van kindsbeen af tot heden toe by het zelve Handwerk opgebracht'	204
3	Van adviseur tot auteur: <i>Verhandeling over de metselary in vestingwerken, ...</i>	205
4	Redelykheid en de verdediging van Nederland	210
5	Vervolg en afsluiting van de affaire schulpkalk versus steenkalk	211
6	Het rolpaard	213
7	'Van den Turk doodgeschoten'	214

Deel II 2: Studies

Oorlog: een professie en zaak van vakmensen van de Nederlandse Land- en Zeemacht

9	'Die Wissenschaft eine Waffe, Die Waffe eine Wissenschaft!'	219
	<i>Militaire professionalisering en het ontstaan van de gespecialiseerde militaire uitgeverij-boekhandel De Gebroeders van Cleef, 's-Gravenhage en Amsterdam, 1806-1960</i>	
1	Nederland in Europa	219
2	De gespecialiseerde militaire uitgeverij-boekhandel in de achttiende eeuw	220
3	Een Pruis en zijn nageslacht in Den Haag. Het Haagse boekverkopersgeslacht Van Cleef 1739-1806	222
4	'Wordt geacordeerd het uitsluitend Octrooi'	228
5	Letterlijk en figuurlijk geprivilegieerd	233
6	Den Haag als toneel van de militaire professionalisering en de specialisatie van de firma Van Cleef	233
6.1	Militair Den Haag in de nadagen van het Ancien Régime	234
6.2	Bataafse Republiek (1795-1806)	235
6.3	Koninkrijk Holland en inlijvingsperiode (1810-1813)	237
10	Militaire publicistiek in de negentiende eeuw	245
	<i>Een overzicht aan de hand van het militair uitgavenfonds van De Gebroeders van Cleef, 1806-1960</i>	
1	Het succes van de militaire uitgeverij-boekhandel in de negentiende eeuw nader toegelicht	245
2	Reglementen	246
2.1	De KMA als uitgever en het ontstaan van de Inrichting tot het uitgeven van Boekwerken voor het Leger	253
3	Studieboeken en vakliteratuur	356

5	Stemmen uit het veld	263
6	Te land, ter zee en in de lucht	265
7	De auteurs	266
8	Oorlogslast	268
8.1	Inrichting Uitgeven van Boekenwerken voor het Leger	269
11	‘Tot bevordering van hun duurzaam geluk’	271
	<i>Zedenkundige boeken voor het Nederlandse leger in de negentiende eeuw</i>	
1	Het leger als zedenmeester?	271
2	De doelgroep	272
3	Zedelijk-religieuze boeken voor militairen	273
4	Inhoud, presentatie en receptievorm van het zedelijk-religieuze boek	276
5	Enkele voorbeelden van zedelijk-religieuze boeken	278
6	Het militair-zedenkundige boek	280
7	Inhoud, presentatie en receptievorm van het militair-zedenkundige boek	285
8	Enkele voorbeelden van militair-zedenkundige boeken	286
9	Het zedelijk gehalte van het Nederlandse leger versus dat van de afzwaaiende dienstplichtige	287
10	Uitgevers en drukkers	297
11	Militaire verbruiksboeken bij uitstek	298
12	Een beter functionerend leger en een rein geweten	298
12	De bibliotheek van de Nederlandse militair in de negentiende eeuw	301
	<i>Een bijdrage aan haar geschiedenis</i>	
1	Terug in de boeken van een boekverkoper	301
2	Boedelbeschrijvingen versus klantenboeken	302
3	Generaal pardon	303
4	Van reglement tot stad- en dorpbescrijver	305
5	De kapitein als boekenkoper	306
6	De technische wapens	308
7	Het verstrekken van gratis boeken	310
8	(Militaire) leesgezelschappen, leesbibliotheken en bibliotheken	311
9	Een ander pak, hetzelfde boek	313
13	Een soldatenkoning en zijn boeken	317
	<i>De bibliotheek van Lodewijk Napoleon</i>	
1	Reconstructie van een bibliotheek	317
2	‘Ce qui est grand est toujours beau’: het hofceremonieel van Napoleons keizerrijk	317
2.1	‘Een schijn van post’: Bilderdijk of Flament bibliothecaris	320

2.2	De bibliotheek tot de intrek in het Paleis op de Dam in Amsterdam	321
3	'Extra droog Rijnsch of Riga's wagenschot': de bibliotheek in het Paleis op de Dam	322
3.1	Een analyse van de bibliotheekcatalogus	324
4	'Cadres de bibliothèque avec des tablettes en bois peint': de bibliotheek op Het Loo	328
5	'Emporté par la reine': het lot van de boeken in de periode 1810-heden	329
6	De 'valuable library of the late Louis Bonaparte': Lodewijk en het boek	331
7	Een koning met liefde voor het boek	332
14	Van hier tot Kota Radja	335
	<i>Militaire bibliotheken in het Nederlandse leger in de negentiende eeuw</i>	
1	Ontstaan van het militair-bibliotheekwezen	335
2	Succes en formalisering van de korpsbibliotheek	336
3	Kritiek op het stelsel van militaire bibliotheken	339
4	Uitzonderingen op de regel	344
5	Reglementering militaire bibliotheken	345
6	Assortiment	349
7	Van Kota Radja tot Djokdjakarta: de situatie in Oost-Indië	351
8	'Waarvoor menig Luitenant in het Nederlandsche leger de muts zou afnemen.' De situatie in West-Indië	352
9	De situatie in andere Europese landen	353
9.1	Verenigd Koninkrijk	353
9.2	Frankrijk	354
9.3	Pruisen	355
9.4	Oostenrijk	356
9.5	Rusland	356
10	Kantinebibliotheken	357
10.1	Beperkingen van de kantinebibliotheek	361
11	Een vroege start	362
15	Esprit de corps en militaire folklore	365
	<i>Het vermakelijke militaire boek uit de negentiende en het begin van de twintigste eeuw aan de hand van het illustratiewerk van de officier en tekenaar Willem Constantijn Staring (1847-1916)</i>	
1	Kunstenaar-illustrator	365
2	Esprit de corps en militaire folklore	366
3	De vuurproef	369
4	De Stokvischorders	370
5	De Gele Ridders	376
6	Het uniformboek van De Gebroeders van Cleef	380
7	Een groot illustrator in het klein	384
8	Het nuttige met het aangename verenigd	389

16 Slotbeschouwing

391

Inleiding [391] *Het erfgoed* [392] *De casestudies* [395] *Een nieuw terrein voor boekhistorici 'Militaire boekcultuur'* [398]

Deel III Nawerk

Noten	403
Addenda bij de afzonderlijke hoofdstukken	445
2 Lijst van boeken met ex librissen van leden van het geslacht De Veye (de Burine) aangetroffen in de historische bibliotheek van het Ministerie van Defensie, in chronologische volgorde	445
2.1 Militairen van het geslacht De Veye (de Burine)	452
5 Analytisch-bibliografische beschrijvingen van de behandelde werken van J. Richard	454
12 Voorlopige bibliografie van het zedenkundige boek voor het Nederlandse leger, 1815-1900	459
14.1 Fondsen voor het militair onderwijs bij de korpsen in het Nederlandse leger, 1844-1845	467
14.2 Korpsen in het Nederlandse leger anno 1826	468
14.3 Militaire bibliotheken in Oost-Indië anno 1886	470
14.4 Legerbibliotheken in het Verenigd Koninkrijk 1867-1876	471
14.5 Bezit van en belangstelling voor de garnizoensbibliotheek van Canterbury, opgemaakt op 31 december 1865	472
15 Titelcatalogus van genoemde militaire werken met illustraties van W.C. Staring aanwezig in de bibliotheek van het Legermuseum	473
Bronnen	477
<i>Instellingen</i> [477] <i>Gedrukte bronnen</i> [480] <i>Bibliografieën en catalogi van boeken</i> [483]	
Literatuur	487
<i>Contemporaine literatuur</i> [487] <i>Secundaire literatuur</i> [492]	
Illustratieverantwoording	509
Register	511
Over de auteur	539